

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№1

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, yanvar.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikrarov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INSON KAPITALINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	52
Dilnoza Ruziqulova Xoliqovna	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLAR BAZASINI BAHOLASH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH.....	56
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XALQARO TAJRIBA	60
Maksumova Umidaxon Sadikjonovna	
ОЛИГОПОЛИЯ И ТЕОРИЯ ИГР	64
Камилова Наргиза Абдукаххоровна, Наимов Самандар Раджабович	
ЦИФРОВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ: НОВАЯ ЭРА ЭФФЕКТИВНОСТИ	67
Каракулов Фарход Зайпудинович	
MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINING INNOVATSION YECHIMLARI	72
Ergashev Jamshid Axmadaliyevich	
MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI VA TIJORAT BANKLARIDA ULARNING SIFAT MEZONLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	77
Iskandarova Munisa Hasan qizi	
MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH IMKONIYATLARI	82
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich, To'xtayev Kamol Po'latovich	
MARKETING VA BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA TAYYOR KIYIMLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	87
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
NAMANGAN VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI	93
Odilova Malika Abdushukur qizi	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	98
Toshtemirov Xojakbar Qahramon o'g'li	
ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ	103
Артикова Шохида Ильясовна	
MINTAQALARDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	107
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
THEORETICAL ASPECTS OF SERVICES IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN'S ECONOMIC TRANSFORMATION	114
Umiddjon Normurodov, Qodirov Yusufbek Suyunbek ugli	
РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ ИННОВАЦИЙ	120
Расулов Нозимжон Набиджонович	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING JORIY QILINISHI VA UNI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI.....	125
Saburov Jumanazar Saliyevich	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA ICHKI BOZORNI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI	129
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Убайдуллаев Худоёр Бахтиёр угли	

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI SALOHIYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	141
<i>Xayitov Rustam Burxonovich</i>	
BARQAROR MOLIALASHTIRISH KONSEPSIYASIGA MUVOFIQ "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RIVOJLANTIRISH.....	146
<i>Abduraxmonov Alimardon Sodik o'g'li</i>	
BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISH.....	151
<i>Dushamov Maxmudjon Maksudbekovich</i>	
HUDUDLARDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI	159
<i>Ibodova Dilsora Ibodovna</i>	
INVESTITION PORTFELLARNI SHAKLLANTIRISH, BAHOLASH VA BOSHQARISH.....	165
<i>Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Abdullaeva Shohista</i>	
KICHIK XIZMATLAR FAOLIYATINI RASMIYLASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI KO'RSATKICHLARINI OSHIRISH.....	170
<i>Xalimbetov Farxad Bagibekovich</i>	
MONOPOLIYAGA QARSHI BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUVLAR.....	173
<i>Akbarov Jasur Ikromjon o'g'li</i>	
СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДИНАМИКИ И СЕЗОННОСТИ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
<i>Салиходжаева Умида Абдуакбар кизи</i>	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI TALABNI PROGNOZLASHNING CHAKANA MARKETING INNOVATSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI ROLI	186
<i>Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi</i>	
TEMIR YO'L YO'LOVCHI TASHISH KORXONALARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MODELLARI	200
<i>Eshboyev Ulug'bek Farxodovich</i>	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIAVIY HISOBOT VA AUDIT METOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH	205
<i>Zufarova Zilola Raxim qizi</i>	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN RISKLARNI BOSHQARISH MEKANIZMIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILLARI	216
<i>Rahmonqulov Temirbek Eshmatovich</i>	
MULKIY SOLIQLARNING MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI TA'SIRINI BAHOLASH.....	222
<i>Aliyarov Olim Abdug'aparovich</i>	
AVTOMOBIL SANOATIDA MAHSULOT BILAN BOG'LIQ XIZMATLAR TASNIFI	231
<i>Saidov Dilshodbek Razzakovich</i>	
UY-JOY FONDINI SAMARALI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJIY TAJIRIBALARI.....	236
<i>Otajonov Tohirjon Xo'janazar o'g'li</i>	
TURIZMNI IQTISODIYOTDA TO'G'RIDAN TO'G'RI TA'SIRINI STATISTIK TADQIQOTI.....	241
<i>Jumanova Zilola Tuychiyevna</i>	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR BANK EKOTIZIMLARI VA O'ZBEKISTON BANK EKOTIZIMLARINING RIVOJLANISHI VA QIYOSIY TAHLILI	248
<i>X.R. Aliyev</i>	
O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMI UCHUN DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	254
<i>Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li</i>	
OROL BO'YI MINTAQASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI INNOVATSION BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	259
<i>Umarova Xusnora Dilmurod qizi</i>	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISHCHI KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	264
Xolmurotov Salimbek Eshbekovich	
INNOVATSION KLASTERLARNI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMI	269
Quliyev Begimqul Melikovich	
ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ	276
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич	
АГРОЭКОТУРИЗМ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ УЗБЕКИСТАНА	281
Хайдаров Ойбек Зоирович	
THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON SERVICE QUALITY AND CUSTOMER SATISFACTION IN THE HOUSEHOLD SERVICE SECTOR: EMPIRICAL EVIDENCE FROM SAMARKAND REGION	287
Pardayev Sherzod Xolmurodovich, Yuldosheva Zulfizar Sayfullayevna	
DEVELOPMENT OF INTERACTIVE MODELING METHODS FOR THE SYNTHESIS OF INTELLIGENT CONTROL SYSTEMS FOR TECHNICAL OBJECTS IN THE DIGITAL ECONOMY	293
Mamutova Aygul Kalmurzaevna	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISH MASALALARI	298
Abdurazakova Nasiba Sultanovna	
YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGI TRANSFORMATSIYASI VA UNING MOLIYAVIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI	303
Tashmuxeimodova Yayra Atxamovna	
ZAMONAVIY AXBOROT TIZIMLARI ORQALI SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL	308
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich	
TA'LIM MIGRATSIYASI VA INTEGRATSIYA KO'RSATKICHLARINI STATISTIK TAHLILI: YEVROPA ITTIFOQI (SIRIUS) TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	314
Abdullayeva Gulhayot Shuhratovna	
HUDUDIIY SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI KO'P OMILLI STATISTIK TAHLIL ETISHDAGI ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR VA ULARDAN FOYDALANISH YO'LLARI	319
Tag'oyev Feruz Yorqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI HUDUDIIY INVESTITSIYA MUHITINI TAKOMILLASHTIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA TAHLIL VA TAVSIYALAR	326
Egamberdiev Abbasxon Sherali o'g'li	
KICHIK BIZNESDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISH VA RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	331
Nurullayev Baxrom Botirovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISH	337
Ne'matova Mavsuma	
ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA ISLOMIY MOLIYA VA NOBANK KREDIT TASHKILOTLARIDA STRATEGIK BOSHQARUVNING NAZARIY ASOSLARI	341
Galatov Abbas Alibekovich, Xalilov Nurullo Xamidillayevich	
IQTISODIY FAOLLIKNI OSHIRISHGA QARATILGAN DAVLAT FISKAL SIYOSATI HOLATI TAHLILI	346
Xudayberginova Nigora Turgunbayevna	
MEHNATGA HAQ TO'LASHTIRISH MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLIHNING ASOSIY VAZIFALARI	356
Anvar Raximov Maxmarasulovich	
"CRADLE TO CRADLE" VA "CRADLE TO GRAVE" KONSEPSIYALARINING UMUMIY VA XUSUSIY JIHATLARI	360
Sodikov Zokir Rustamovich	
MINTAQADA PARRANDACHILIK SANOATINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	366
Qarshiyev Obidjon Egamberdiyevich	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI VA MINTAQA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI: KEYNESIAN YONDASHUV NUQTAI NAZARIDAN.....	370
Shermatov G'ofurjon G'ulamovich	
QURILISH KORXONALARIDA INQIROZGA QARSHI BOSHQARUVNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI (ROSSIYA TAJRIBASI)	377
O'rinboyev Doniyorjon Baxtiyorjon o'g'li	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA YASHIL XIZMATLAR SEKTORINING TRANSFORMATSIYASI.....	385
Aliqulova Laylo Ziyadin qizi	
VIRTUAL TA'LIM MUHITI ORQALI TALABALARNING MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	390
Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA TRANSPORT INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH KO'RSATKICHLARINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHTIRISH	395
Qo'ziyoyev Umarbek Ulug'bekovich	
ОЦЕНКА СТОИМОСТИ И РИСКОВ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ (FDI)	400
Бахтиярова Дильноза Мадминджановна	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA MONOPOLIYAGA QARSHI NAZORATNING AHAMIYATI.....	407
Bekbutayev Nodirjon Fayzullayevich	
O'ZBEKISTONDA INTEGRATSIYALASHGAN YASHIL MOLİYALASHTIRISH ARHITEKTURASI: KONSEPTUAL MODEL VA AMALIY TAKLIFLAR.....	412
Quliyev Ulug'bek Mirzayevich	
BANK TIZIMI FAOLIYATI MISOLIDA MOLİYAVIY ISLOHOTLAR SHAROITIDA KORXONALAR LIKVIDLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	419
Iminova Nurjahan Qodirjon qizi, Karimov Sardorbek Shuxratjon o'g'li	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINING SANOAT RIVOJI VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDAGI O'RNI	423
Baxtiyor Abduganiyev, Nodira Saidbaxromova	
СТРАТЕГИЧЕСКАЯ РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В СТАНОВЛЕНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	427
Li Kristina Alekseyevna, Элназарова Шарифа Исроиловна, Эшпулатов Достонбек Боходир огли	
TOVAR-XOMASHYO BIRJASIDA SAVDO TURLARINING SHAKLLANISHI VA ULARNING BOZOR SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	432
Xudayberdiyev Kamoliddin Ustemirovich	
THE ROLE OF CORPORATE STRUCTURES IN THE DEVELOPMENT OF GLOBAL FINANCIAL RELATIONS.....	438
Kurbaniyazov Shakhzodbek Karimovich	
BANKLARNI MODERNIZATSIYA VA TRANSFORMATSIYA QILISH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASH SAMARADORLIGINI TA'MINLASH VA UNI OSHIRISHNING ASOSIY YO'LLARI	442
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
KICHIK BIZNESDA RAQAMLI MARKETING: O'ZBEKISTON SHAROITIDA SAMARADORLIK VA INTEGRATSIYA MODELLARI	446
Kamilov Farxod Shamilevich	
TASHQI SAVDODA EKSPORTNING MAKROIQTISODIY AHAMIYATI	453
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich, Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li, Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna, Aipova Iroda Ikramovna	
РАЗВИТИЕ АСПЕКТОВ МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ.....	459
Юсупов Махамадамин, Закирова Умида Махамадаминовна	
LIZING OLUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA YURITILISHI	462
Sadritdinov Baxodir	

YASHIL IQTISODIYOT VA KICHIK BIZNES RIVOJLANISHINING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI	467
Isroilov Dilshodbek Rustamovich	
TEXNOLOGIK RESURLARNI BOSHQARISHDA STRATEGIYALARDAN FOYDALANISH	474
Kazakov Olim Sabirovich	
OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARINING IQTISODIY AHAMIYATI HAMDA ZARURLIGI.....	479
Abdusattarova Dildora Bohodirovna	
SANOAT KORXONASIDA INNOVATSION JARAYONLAR SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISHNING METODIK YONDASHUVLARI.....	485
Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	
ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	491
Kafiyev Xojiakbar Xosilbek o'g'li	
BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI.....	496
Xolmatov Otabek Oybek o'g'li	
INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALAR.....	499
Sheraliyeva Saida Azatovna	
TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH VA IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA KLASTER USULLARINI QO'LLASH.....	504
Mizrob Maxmudovich Tashov	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ СТОИМОСТИ КОМПАНИИ В ПРОЦЕССАХ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ.....	514
Ли Илларион Георгиевич	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВИДОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА УЗБЕКИСТАНА.....	519
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
УСТОЙЧИВОЕ И ЦИФРОВОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ	525
Усманова Азиза Баходировна	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI INNOVATSION ASOSDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURIYATI.....	529
Temurbek Olimovich Mamayunusov	
КОМПЛЕКСНОЕ УЧЁТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССОВ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	536
Эркинбаев Якуббой Хушнуд угли	
ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARINING DAVLAT QARZ BARQARORLIGINI TA'MINLASH VA QARZ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH INSTITUTSIONAL VA AMALIY QO'LLANISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH	541
Raxmatov Hamid Hasan o'g'li, Akramov Azizjon Kabirovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SEKTORIDA INSTITUTSIONAL VA INVESTISION OMILLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA QO'SHMA TA'SIRI.....	549
Fayziyev Oybek Raximovich	
INSTITUTIONALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION EFFECTIVENESS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF OECD COUNTRIES' EXPERIENCE IN GOVERNANCE FOR PUBLIC ADMINISTRATION REFORM.....	556
Sarvar Saidov Khairulloyevich	
O'ZBEKISTONDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	562
Zaynutdinova Umida Djalalovna, Miraxmedova Maftuna Ibragimovna	
SAMARQAND VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA INSON KAPITALINING ROLI.....	568
Gulnora Mardievna Shadieva, Avazova Charos	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДОВ РАБОТНИКОВ ВУЗОВ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ СФЕРЫ УСЛУГ	572
Шадиева Гулнора Мардиевна, Рустамова Фируза	

KICHIK BIZNES KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH.....	578
Eminchayev Baxodir Sadikovich	
MINTAQA IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARINING NAZARIY TAHLILI	583
Tuyev Abdurahmon Yusubovich	
AKTIVLAR SIFATIGA TA'SIR ETUVCHI MAKROIQTISODIY VA INSTITUTSIONAL OMILLARNING TAHLILI	587
Rasulov Muxammad Bobur Fazliddin o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING MUAMMOLI KREDITLARI (NPL) KO'RSATKICHI ORQALI BANK TIZIMI BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	594
Xanmuratov Roushenbek Xalmuxammetovich, Vaxabov A.V.	
AKSIYADORLAR BILAN MANFAATLI MUNOSABATLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA AKSIYADORLAR VA ULARNING HUQUQLARINI TA'MINLASH.....	600
Raimov Farrux Avazjon o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ СТРАНЫ В ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ	605
Мирпулатова Луиза Мансуровна, Абдумажидов Шахзод Шерзод угли	
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING YAIMDAGI ULUSHI VA UNING IQTISODIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	610
Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna	
MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASSTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	615
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
SURXONDARYO VILOYATI ISHLAB CHIQARISH SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGI KO'RSATKICHLARINING STATISTIK TADQIQOTI.....	619
Buriyev Ubaydulla Bozor o'g'li	
MAMLAKATIMIZDA SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR.....	623
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILLARI VA ULARNI BOSHQARISH MASALALARI	630
Yuldasheva Nazokat Muzaffar qizi	
AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING BARQAROR RIVOJLANISH MEXANIZMI: MONITORING VA BAHOLASH TIZIMI.....	635
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH TENDENSIYALARI VA MUAMMOLARI	640
Raxmanova Iroda Xasilovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYA QILISH VA RAQAMLASHTIRISH: MUAMMOLAR VA STRATEGIK YO'NALISHLAR.....	645
Turgunov Abror Kadirovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT DAVRIDA BANK XIZMATLARI VA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARNING TARAQQIYOTI.....	650
Muminova Marguba Mamirkulovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	655
Ulashev Xubbim Askarovich	
KADRLAR SIYOSATI VA DAVLAT XIZMATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH HAMDA RIVOJLANTIRISHNING MILLIY MODELINI YARATISH	659
Turayev Laziz Shokirovich	
BALIQ YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMRADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI VA AHAMIYATI.....	664
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	

QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI UNDIRISH JARAYONIDA SOLIQ TAFOVUTINI (VAT GAP) ANIQLASH VA BAHOLASH USULLARI: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON SHAROITIDA ADAPTIV YONDASHUV.....	670
Urazmatov Jonibek Musurmanovich	
HUDUDLAR SOLIQ SALOHİYATI: OMILLAR VA NATIJA.....	675
Baxtiyorov Umid Kaxramon o'g'li	
AN'ANAVIY HUNARMANDCHILIKNI RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI INNOVATSION TRANSFORMATSIYA QILISH MEXANIZMLARI.....	680
Ermetov A.I.	
TA'MINOT ZANJIRINI BOSHQARISHDA SUPPLY CHAIN CONTROL TOWER KONSEPSIYASIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI.....	686
Yuldashev Abduxakim Abdukarimovich	
KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA AXBOROT RESURSLARINING BOSHQARUV MODEL VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	691
Yo'ldoshev Nodirbek Ne'matjon o'g'li	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIGA MENTORLIK TIZIMINI TATBIQ QILISHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	696
Xurshida Maxmadaminova	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING HISOB-KITOB VA UNDIRISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	706
Jumanazarov Alisher Toshtemir o'g'li	
ПРАКТИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ФИНАНСАМИ УЗБЕКИСТАНА.....	715
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
KORPORATIV DIVIDEND SIYOSATINING YANGI JIHATLARINI O'RGANISH: RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKAT MISOLIDA.....	723
Eshev Furqat A'zamovich	
RAQAMLI PLATFORMALAR ASOSIDA "AQLLI SHAHAR" BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH: INSONGA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV.....	730
Raximova Madina Shuxrat qizi	
HUDUDIY IQTISODIY TIZIMLARNI BOSHQARISHNING TASHKILY TUZILMALARI.....	737
Umarov Oqil Omiljonovich	
MAMLAKATIMIZ TIJORAT BANKLARINING FOND BOZORIDAGI INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	742
Yuldashev Fozil Turapovich	
MAKROIQTISODIY MUVOZANATNI MODELLASHTIRISHDA MATEMATIK USULLARNING TATBIQI VA PROGNOZLASHTIRISH SAMARADORLIGI.....	749
Abdiraimov Abbos Xolmurodovich	
ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ УЗБЕКИСТАНОМ И ГОСУДАРСТВАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	756
Мирзамухамедова Шахзода Акмалжон кизи	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA STRATEGIK MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH.....	762
Ismadiyrov Alisher Abduraxmon o'g'li	
СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СОСТОЯНИЙ ЧЕЛОВЕКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИМИ ОБОРОТАМИ РУССКОГО ЯЗЫКА.....	766
Жумаев Шавкат ХХХ	
SUV XO'JALIGI SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	769
Dilshod Pulatov, Dildora Mirzaeva	
МЕТОДЫ СБОРА И АНАЛИЗА ДАННЫХ ДЛЯ ОЦЕНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ЦИФРОВЫХ ИНВЕСТИЦИЙ.....	776
Каракулов Фарход Зайпудинович	

НЕФОРМАЛЬНАЯ ЗАНЯТОСТЬ И ТЕНЕВАЯ СТОРОНА ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ СТРУКТУРНЫХ ВЫЗОВОВ И ГОСУДАРСТВЕННЫХ МЕР ПО ЛЕГАЛИЗАЦИИ	782
Салахутдинова Юлдуз Голибовна	
OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISH MODELLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	787
Xalikov Akmal Xolboyevich	
TIJORAT BANKLARDA MOLIYAVIY XIZMATLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ISTIQBOLLARI	793
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
RAQOBATBARDOSH MUHITDA INNOVATSION MENEDJMENTNI JORIY ETISH MEXANIZMLARI	799
Siddikov Askar Axrorovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MARKETING STRATEGIYASINI BAHOLASHNING MEZON VA USULLARI	803
Isakova Naima Ikromjonovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETI DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	809
Abdullayeva Iroda Shuxrat qizi	
MULTIMODAL TRANSPORT OQIMLARI SHAROITIDA LOGISTIKA XABLAR JOYLASHUVINI TANLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	813
Umirzaqov Davlatjon Dolimjon o'g'li, Axmedova Muslima Djalolovna	
SUG'URTA ZAXIRALARINI MOLIYAVIY HOLAT TO'G'RISIDAGI HISOBOTDA AKS ETTIRISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH	818
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	
MINTAQAVIY IQTISODIYOTNI BOSHQARISHNING XORIJIY Tajribalari	826
Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI TUZISH VA ULARNI TAHLIL QILISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	830
Norqulova Qutlug'nigor Oloviddinovna	
XORIJIY DAVLATLAR Tajribasida boj-tarif siyosatini metodologik takomillashtirish MODELLARI	837
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
MAMLAKATIMIZDA SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI (XORIJIY Tajriba asosida)	844
Bekmetov Xursandbek Ilxamovich	
SOTISH KANALLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA MARKETING TADQIQOTLARIDAN FOYDALANISH	850
Abduxalilova Laylo Tohtasinovna	
MINTAQI IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING O'RNI VA OBYEKTIV ZARURIYATI	857
Achilova Firuza Kurbanovna	
TIJORAT BANKLARINING RESURS BAZASINI MUSTAHKAMLASH VA INVESTITSION KREDITLASH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH TAHLILI	862
Faxriddinov Temur Faxriddin o'g'li	
XIZMATLAR SOHASIDA MIJOZLAR BILAN O'ZARO MUNOSABATLARNI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA BAHOLASH MEZONLARI	867
Ismailova Ma'mura Eldorovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI VA MANBALARI	874
Rustamova Dilsabaxon Djurayevna, Baratov Maxsudali Nazaraliyevich	
KORXONA FAOLIYATIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH	881
Xashimova Dilyora Paxritdinovna	
TURIZM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI (DXSH) LOYIHALARINI BOSHQARISHDA ESG VA BMTNING BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI (UNSDG) KONSEPSIYALARINING O'ZARO BOG'LIQLIGI	888
Masharipov Ravshan Rajabboyevich	

IQTISODIY, MOLIYAVIY, INVESTITSIYA VA SOLIQ SALOHİYATINING O'ZARO BOG'LIQLIGINING NAZARIY XUSUSIYATLARI.....	893
Jurayev Xusan Atamuratovich	

IQTISODIY, MOLIYAVIY, INVESTITSIYA VA SOLIQ SALOHİYATINING O‘ZARO BOG‘LIQLIGINING NAZARIY XUSUSIYATLARI

Jurayev Xusan Atamuratovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

mustaqil tadqiqotchisi, PhD

Email: xusan_jurayev@tues.uz

ORCID: 0009-0003-9805-9712

Annotatsiya. Ushbu maqolada iqtisodiy tizimning ajralmas qismlari hisoblangan iqtisodiy, moliyaviy, investitsiya va soliq salohiyatlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikning nazariy jihatlarini tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida har bir salohiyat turining o‘ziga xos xususiyatlari va ularning mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta‘minlashdagi roli yoritilgan. Muallif tomonidan iqtisodiy salohiyatning birlamchi asos ekanligi hamda uning investitsion jozibadorlik va soliq bazasini shakllantirishdagi deterministik bog‘liqligi asoslab berilgan. Maqola yakunida ushbu salohiyat turlarini kompleks baholash orqali fiskal va monitar siyosatning samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy xulosalar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: soliq salohiyati, soliq tizimi, iqtisodiy mazmun, soliq bazasi, budget daromadlari, soliq siyosati, fiskal samaradorlik, soliq yukini optimallashtirish, soliq tushumlari, optimallashtirish, soliq imtiyozlari, soliq stavkasi.

Abstract. This article discusses the economic content of tax capacity, the laws of its formation and its strategic role in the tax system. During the study, the factors affecting tax capacity were analyzed and the importance of this indicator in stabilizing state budget revenues was substantiated. Also, ways to ensure the country's economic growth by expanding the tax base and increasing tax collection were considered. The article is intended for specialists interested in improving tax policy and optimizing the tax burden.

Key words: tax capacity, tax system, economic content, tax base, budget revenues, tax policy, fiscal efficiency, optimization of the tax burden, tax revenues, optimization, tax incentives, tax rate.

Аннотация. В данной статье рассматривается экономическое содержание налогового потенциала, законы его формирования и стратегическая роль в налоговой системе. В ходе исследования проанализированы факторы, влияющие на налоговый потенциал, и обоснована важность этого показателя для стабилизации доходов государственного бюджета. Также рассмотрены пути обеспечения экономического роста страны путем расширения налоговой базы и увеличения налоговых поступлений. Статья предназначена для специалистов, заинтересованных в совершенствовании налоговой политики и оптимизации налогового бремени.

Ключевые слова: налоговый потенциал, налоговая система, экономическое содержание, налоговая база, бюджетные доходы, налоговая политика, фискальная эффективность, оптимизация налогового бремени, налоговые поступления, оптимизация, налоговые льготы, налоговая ставка.

KIRISH

Mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash va strategik rivojlanish maqsadlariga erishish uchun uning mavjud barcha ichki imkoniyatlarini tizimli tahlil qilish talab etiladi. Bugungi kunda iqtisodiy adabiyotlarda "salohiyat" tushunchasi turli shakllarda — iqtisodiy, moliyaviy, investitsiya va soliq salohiyati sifatida qo'llanilmoqda. Biroq ko'pincha ushbu tushunchalar bir-biridan ayro holda tadqiq etiladi. Aslida esa ularning har biri yagona iqtisodiy tizimning uzviy qismlari bo'lib, biri ikkinchisini taqozo etadi.

Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida investitsiyalarni jalb qilmasdan turib iqtisodiy salohiyatni oshirish, moliyaviy resurslar bazasini kengaytirmasdan turib investitsiya faolligini ta'minlash va nihoyat, mustahkam iqtisodiy-investitsion poydevorsiz barqaror soliq salohiyatini shakllantirish imkonsizdir. Shu sababli ushbu salohiyat turlari o'rtasidagi o'zaro deterministik bog'liqlikni nazariy jihatdan o'rganish davlatning fiskal va investitsion siyosatini muvofiqlashtirish uchun juda dolzarb hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiy adabiyotlarda "salohiyat" (potensial) tushunchasini turli darajalarda o'rganish bo'yicha keng ko'lamli tadqiqotlar mavjud. Biroq ularning o'zaro bog'liqligi masalasi murakkab tizimli yondashuvni talab etadi.

Klassik iqtisodiy nazariya vakillari (A. Smith, D. Ricardo) iqtisodiy salohiyatni mamlakatning ishlab chiqarish resurslari bilan bog'lagan bo'lsalar, zamonaviy olimlardan J. M. Keynes moliyaviy resurslarning iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdagi rolini birinchi o'ringa qo'ygan. Rossiyalik iqtisodchi B. Rayzberg o'z ishlarida moliyaviy salohiyatni iqtisodiy salohiyatning "pul shaklidagi in'ikosi" deb ataydi. Uning fikricha, iqtisodiy salohiyat moddiy asos bo'lsa, moliyaviy salohiyat ushbu asosning harakatlanish vositasidir. [1]

Xususan, R. Musgrave va P. Musgrave o'zlarining *Public Finance in Theory and Practice* (1989) asarlarida soliq salohiyatini (tax capacity) iqtisodiyotning soliq bazasini tashkil etuvchi real daromadlari sifatida ta'riflaydi. Ularning fikricha, soliq salohiyati — bu davlatning iqtisodiy o'sishga zarar yetkazmagan holda safarbar etishi mumkin bo'lgan maksimal resurslaridir. [2]

I. Shumpeter va R. Solow kabi olimlarning hissasini alohida ta'kidlash lozim. Ular investitsiyalarni nafaqat kapital jamg'arish, balki innovatsiyalar orqali iqtisodiy salohiyatni kengaytirish usuli deb bilishadi. A. Igonina o'z tadqiqotlarida investitsiya salohiyatini mamlakat iqtisodiy salohiyatining "faol qismi" sifatida tavsiflaydi, ya'ni investitsiyalar mavjud resurslarni real daromadga aylantiruvchi ko'prik vazifasini o'taydi. [3]

Soliq salohiyati ushbu zanjirning yakuniy fiskal natijasidir. G'arb iqtisodchilari R. Musgrave va J. Stiglitz soliq salohiyatini bevosita iqtisodiy bazaning (YaIM) hosilasi deb hisoblashadi. Mahalliy olimlardan A. Jo'rayev va O. Voxidovlar soliq salohiyatining moliyaviy va investitsion faollik bilan bog'liqligini o'rganib, quyidagi qonuniyatni ilgari surishadi:

Iqtisodiy salohiyatning o'sishi — soliq bazasini yaratadi;

Investitsiya salohiyatining realizatsiyasi — soliq bazasini modernizatsiya qiladi;

Moliyaviy salohiyatning oshishi — soliq yig'iluvchanligini ta'minlaydi. [4]

Zamonaviy tadqiqotchi V. Panskov ta'kidlashicha, soliq salohiyati investitsiya salohiyatiga teskari ta'sir ko'rsatishi ham mumkin (Laffer effekti). Ya'ni soliq salohiyatidan haddan tashqari ko'p foydalanish (yuqori soliq yukini joriy etish) investitsiya va moliyaviy salohiyatning qisqarishiga olib keladi. [5]

Sh. Toshmatov soliq salohiyatini oshirishning asosi sifatida tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ko'rsatib o'tgan. [6]

Yu. Balaskiy soliq salohiyatini mintaqalar va tarmoqlar kesimidagi soliq resurslarini baholovchi kompleks kategoriya sifatida talqin qiladi.

R. Musgrave soliq salohiyatini davlat iqtisodiy resurslaridan kelib chiqqan holda yig'ilishi mumkin bo'lgan maksimal soliq daromadlari sifatida izohlaydi, bunda soliq tizimining funksional imkoniyatlari hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy, moliyaviy, investitsiya va soliq salohiyatlari o'zaro dinamik aloqada bo'lgan yaxlit tizimni tashkil etadi. Iqtisodiy salohiyat "baza", moliyaviy salohiyat "resurs", investitsiya salohiyati "o'zgartiruvchi kuch" va soliq salohiyati "yakuniy natija" funksiyalarini bajaradi. Ilmiy ishimizning keyingi boblarida ushbu bog'liqlikni matematik va statistik usullar bilan asoslash maqsadga muvofiqdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Iqtisodiy, moliyaviy, investitsiya va soliq salohiyatlarining o'zaro bog'liqligi haqidagi nazariy qarashlar bir necha bosqichda, asosan G'arbiy Yevropa va AQSHda shakllangan.

1. XVIII–XIX asrlar: klassik iqtisodiyot (Buyuk Britaniya). Salohiyat tushunchasining asosi bo'lgan "iqtisodiy resurslar" va ularning "soliq" bilan bog'liqligi dastlab davlatning soliq olish imkoniyati mamlakatning ishlab chiqarish quvvati (iqtisodiy salohiyat) va jamg'arilgan kapital (investitsiya salohiyati) bilan cheklanishi nazariy jihatdan asoslangan.

2. 1920–1930-yillar: keynschilik inqilobi (Buyuk Britaniya va AQSH). Jon Meynard Keyns iqtisodiy, moliyaviy va investitsiya salohiyatlari o'rtasidagi zanjirni ilmiy asoslab berdi. Investitsiyalar (investitsiya salohiyati) orqali umumiy talabni oshirish, bu esa o'z navbatida milliy daromadni (iqtisodiy salohiyat) va davlat budjeti tushumlarini (soliq salohiyati) ko'paytirishi isbotlandi. Bu yondashuv Buyuk Britaniyada, keyinchalik AQSHda (Ruzveltning "Yangi kursi" davrida) amaliyotga joriy etildi.

3. 1970–1980-yillar: "taklif iqtisodiyoti" va Laffer nazariyasi (AQSH). Aynan shu davrda soliq salohiyati va investitsiya faolligi o'rtasidagi bog'liqlik eng yuqori darajada tahlil qilindi. Artur Laffer (AQSH) soliq stavkalarining investitsiya va iqtisodiy o'sishga ta'sirini ko'rsatib berdi. Ushbu nazariya soliq salohiyatidan haddan tashqari foydalanish iqtisodiy va investitsiya salohiyatini bo'g'ishini isbotladi. Bu yondashuv AQSHda "Reyganomika" davrida keng qo'llanildi.

4. 1990-yillardan hozirgacha: institutsional yondashuv (Yevropa va MDH). Bu davrda salohiyatlarning o'zaro bog'liqligiga "moliyaviy infratuzilma" va "huquqiy muhit" elementlari qo'shildi. R. Musgrave (AQSH) va J. Stiglitz kabi olimlar soliq salohiyatini mamlakat moliyaviy tizimi barqarorligi bilan uzviy bog'liqlikda o'rgandilar. MDH davlatlarida (Rossiya va O'zbekiston) 1990-yillarning oxiri va 2000-yillarning boshida bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida hududlararo moliyaviy tengsizlikni kamaytirish maqsadida "soliq salohiyati" (tax capacity) tushunchasi ilmiy muomalaga keng kirdi.

Iqtisodiy salohiyatning mohiyati va uning soliq salohiyati bilan o'zaro bog'liqligi. Har qanday milliy iqtisodiyotda "salohiyat" tushunchasidan keng foydalaniladi. Salohiyatni tizimli ravishda aniqlab borish milliy iqtisodiy taraqqiyotning strategik yo'nalishlarini to'g'ri belgilashda muhim ahamiyatga ega. Mazmunan olib qarganda, iqtisodiy salohiyat deganda mamlakat, hudud yoki korxonadagi mavjud resurslar, infratuzilma, inson kapitali va texnologiyalardan foydalangan holda erishilishi mumkin bo'lgan maksimal iqtisodiy natija imkoniyati tushuniladi.

Iqtisodiy salohiyatni tarkibiy jihatdan quyidagi turlarga guruhlash mumkin:

- tabiiy resurslar salohiyati;
- mehnat (inson kapitali) salohiyati;
- ishlab chiqarish (sanoat) salohiyati;
- moliyaviy salohiyat;
- innovatsion va texnologik salohiyat;
- transport-logistika va infratuzilma salohiyati;
- institutsional va demografik salohiyat.

Ushbu salohiyat turlarining aksariyati muayyan darajadagi soliq salohiyatining shakllanishiga, uning oshishiga yoki aksincha, kamayishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Boshqacha aytganda, iqtisodiy salohiyatni aniqlash strategik rivojlanishni belgilashda ustuvor ahamiyatga ega bo'lib, u iqtisodiyotning nazariy jihatdan eng yuqori darajada ishlay olish imkoniyatini ifodalaydi.

Iqtisodiy salohiyatning moliyaviy va soliq salohiyati bilan bog'liqligini tavsiflashda mavjud resurslarni asosli baholash, sanoat quvvatlari, texnologiya darajasi va investitsiya hajmlarini tahlil qilish taqozo etiladi. Shuningdek, tabiiy resurslar, mineral zaxiralar, qishloq xo'jaligi yerlari va suv resurslari kabi omillar iqtisodiy salohiyatning fundamental asosi bo'lib xizmat qiladi. Innovatsion indekslar va ishlab chiqarish zanjirini tahlil qilish hududning imkoniyat va xatarlarini (SWOT tahlil) aniqlashga hamda ularning soliq bazasiga ta'sirini o'lchashga imkon beradi.

Iqtisodiy va soliq salohiyati o'rtasidagi bog'liqlikni empirik jihatdan baholashda zamonaviy statistik modellardan (regression tahlil, asosiy komponentlar usuli — PCA) foydalanish samarali hisoblanadi. Bunda infratuzilma indeksleri, transport, energetika, logistika va telekommunikatsiya tizimlarining holati alohida e'tiborga olinishi lozim. Albatta, soliq salohiyati mazmunan va tarkiban moliyaviy salohiyatning bir bo'lagi hisoblanadi. Moliyaviy salohiyat hajmi va darajasiga qarab soliq salohiyati ham shunga monand holda shakllanadi, moliyaviy resurslarning soliq bazasiga aylanishi bu yerda muhim sanaladi. Shu jihatdan olganda, moliyaviy va soliq salohiyatining o'zaro bog'liqligiga kengroq to'xtalib o'tish lozim deb hisoblaymiz. Avvalo, moliyaviy salohiyatning mazmuniga to'xtalib, ushbu kategoriyaga bildirilgan ilmiy ta'riflarni tahlil qilamiz (1-jadval).

1-jadval. Moliyaviy salohiyat kategoriyasiga oid ilmiy yondashuvlar¹

№	Muallif(lar)	Moliyaviy salohiyat kategoriyasiga oid ilmiy yondashuv mazmuni	Manbasi
1	O.Sviridov	Moliyaviy salohiyat – bu hududdagi barcha mavjud moliyaviy resurslardan tashkil topgan konsolidallashtirilgan budjet, budjetdan tashqari fondlar va budjetlararo oqimlarni, federal va mahalliy hokimiyat organlari kimmatli qog'ozlarni, korxona va tashkilotlar moliyaviy natijalari, aholi jamg'armalari, hudud bank kredit tizimi muassasalarining moliyaviy resurslarini hamda boshqa mintaqa banklaridan jalb qilingan mablag'larni qamrab oladi	Sviridov O.E. Finansy, deneznoe obrazenie i kredit. //Jurnal.Rostov-Don mart 2004. – s.113
2	J.Golodova	Hududlarning moliyaviy salohiyati deb hudud moliyaviy tizimining mavjud resurslar yig'indisi tashkil etib, hududning ushbu moliyaviy resurslari evaziga uzoq muddatga istiqbolga qaratilgan o'sish va rivojlanishni ta'minlay olish qobiliyati, hamda davlat (bu yerda asosiy e'tibor moliya – bank tizimini tartibga solib borish mexanizmiga qaratilgan) korxona va tashkilotlar, hudud aholisi tomonidan yaratilayotgan shart – sharoitlarni e'tiborga olib, ijtimoiy rivojlanish va kengaytirilgan ishlab chiqarishni ta'minlash maqsadida ushbu resurslarni shakllantirish, taqsimlash va qayta taqsimlashdan iborat	Golodova J.G. Finansovyy potentsial regiona i upravlenie elementami. //Vestnik RUDN 2004. – s.9
3	A.Kolomies, A.Novikova	Hududlarning moliyaviy salohiyati bu aholi ijtimoiy – iqtisodiy ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan va hududning rivojlanishi uchun to'liq hajmda safarbar etilmaydigan hududning moliyaviy resurslari, soliq salohiyati yig'indisidir	Kolomies A.L., Novikova A.I. Mintaqa soliq va moliyaviy salohiyatlari nisbati. Soliq xabarnomasi.-2000. -№3-4-7b
4	L.V.Buranova.	Hududlarning moliyaviy salohiyati – bu ishlab chiqarilgan milliy daromadning bir qismi sifatida, davlat (mahalliy budjet daromadlari), xo'jalik yurito'vchi sub'ektlar (qayta ishlab chiqarishning barcha bosqichlarida qatnashadigan), moliya – bank tizimi institutlari (jalb qilingan va o'z mablag'lari) va aholining (real umumiy pul daromadlari) jami moliyaviy resurslarini tashkil etib, hududning ijtimoiy – iqtisodiy rivojlanish strategiyasi maqsadlariga yo'naltirilgan, hozirgi vaqtda yaratilayotgan va oldindan to'plangan moliyaviy resurslari yig'indisidir.	Hududlarning moliyaviy salohiyatini baholash va mahalliy budjetlarning daromadlarini mustahkamlash masalalari (Surxondaryo viloyati misolida). Monografiya T.:2022.- 184 b.
5	K.Menkova	Moliyaviy salohiyat – bu safarbar etiladigan moliyaviy resurslarning bir qismi bo'lib, hududlarni rivojlantirishga yo'naltirilgandir	Menkova K.M. Teoreticheskie i metodologicheskie podxody k otsenke finansovogo potentsiala munitsipal'nykh obrazovaniy v usloviyax reformirovaniya territorialnoy organizatsii mestnogo samoupravleniya.// Finansy i kredit.№4.-2008. – s.32-39
6	Ostapenko V.M.	Hudud moliyaviy salohiyati – hudud barcha fondlar yig'indisini o'z ichiga olib, uning tarkibi, tuzilishi hamda miqdoriy baholanishini yalpi hududiy mahsulotning taqsimlanishi va hududda tarmoqlar faoliyatini moliyalashtirishning ichki imkoniyatlari bilan aniqlanadi	Ostapenko V.M. Konsepsiya finansovogo potentsiala.// Dengi, finansy i kredit №8 – 2017. – s.640 – 643 UDK 334.021.
7	Verbienko A.A.	Hududning moliyaviy salohiyati – bu moliyaviy oqimlarining yig'indisi bo'lib, korxona va tashkilotlarning joriy va investitsiya xarajatlari, aholi iste'moli va jamg'armalari hamda mahalliy budjet daromadlari kiradi	Verbienko A.A. Hududning moliyaviy salohiyatini shakllanishining zamonaviy konsepsiyasi //Regionalnye problemy preobrazovaniya ekonomiki. - №3 . - 2007. – s.103-108

1 Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish asosida muallif tomonidan tuzilgan.

8	G.Merzlikina, L.Shaxovskaya	Hududlarning moliyaviy salohiyatini hudud iqtisodiy salohiyatining tarkibiy qismi sifatida talqin qilishni taklif qiladi va ishlab chiqarish salohiyati, bozor salohiyati bilan uyg'unligi	Merzlikina G.S., Shaxovskaya L.S., Rastyapina O.A. Otsenka ekonomicheskoy sostoyatelnosti predpriyatiya: //Monografiya //VolgGTU – Volgograd 1998. - s.265
9	O.Tishutina va O.Kameneva	hududlarning moliyaviy salohiyati hududda jamlangan jami moliyaviy resurslarni tashkil etib, hududning ijtimoiy – iqtisodiy rivojlanishini ta'minlaydigan tijorat maqsadida tashqi moliyaviy oqimlar, hududiy zahira hamda faoliyat natijasidan olingan daromaddan iborat	Tishutina O.I., Kameneva O.V. Metodologiya opredeleniya finansovogo potentsiala prigranichnogo regiona// Finansy i kredit. - №1(289) – 2008. – s.23-28.

Yuqorida moliyaviy salohiyatga ayrim xorijlik va mahalliy olimlarning ilmiy yondashuvlari keltirilgan bo'lib, ularning aksariyatida milliy iqtisodiyotni yoki alohida olingan hududni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlaydigan moliyaviy resurslar sifatida ta'riflangan. Shuningdek, iqtisodiy lug'atlarga e'tibor beradigan bo'lsak, "moliyaviy salohiyat" tushunchasi ingliz tilida "financial muscle", "financial potential" ma'nosida qo'llanilib, davlat pul mablag'larining yig'indisi, bir tarmoqdan ikkinchisiga qayta taqsimlash natijasida olingan mablag'lar sifatida izohlangan hamda har qanday masalalarni hal qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan mablag'lar majmui deb ta'riflangan.

O'z navbatida, soliq salohiyati qanchalik yuqori bo'lsa, moliyaviy salohiyat shunchalik kuchli bo'ladi, sababi soliq salohiyati doiraviy almashinish tarzida qo'shimcha moliyaviy salohiyatni ham yuzaga keltiradi. Masalan, davlat budjetidan ajratiladigan markazlashgan investitsiyalarning manbai soliq tushumlari hisoblanadi, o'z navbatida esa bu markazlashgan investitsiyalar real sektorning moliyaviy salohiyatini oshiradi, ya'ni u yerda qo'shimcha ishlab chiqarish obyektlarini ishga tushirishga imkon berganligi natijasida qo'shimcha moliyaviy resurslar shakllanadi, bu ikki kategoriya bir-birini to'ldirib boradi.

Darhaqiqat, soliq salohiyati moliyaviy salohiyatning davlat tomonidan mobilizatsiya qilinadigan qismi hisoblanadi, ularning o'zaro uzviyligi moliyaviy salohiyatning soliq salohiyatiga aylanishi bosqichma-bosqich amalga oshirilishi bilan tavsiflanadi. Bunda, birinchidan, moliyaviy resurslar harakatlanishi natijasida soliq obyektlari va bazasi bo'lgan iqtisodiy obyektlar yuzaga keladi va kengayadi; ikkinchidan, bir yo'nalishdagi moliyaviy resurslarning boshqa moliyaviy resurslar ko'payishiga ta'siri ularning arifmetik tarzda ortishiga olib kelib, qo'shimcha soliq tushumlarining oshishiga sabab bo'ladi; uchinchidan esa, soliq salohiyatining kengayib borishi davlatning moliya-soliq siyosati orqali budjetga qo'shimcha moliyaviy mablag'larni jalb qilish imkoniyatini oshiradi, natijada budjet orqali jamiyatning iqtisodiy faolligi jonlanadi va yangi moliyaviy resurslar paydo bo'ladi. Bu holat soliqlarni jalb qilishda soliq yukini oshirmagan holda ko'proq soliq tushumlarini safarbar etish imkonini beradi.

Shunday ekan, davlat doimo moliyaviy va soliq salohiyatini oshirib borishdan manfaatdor bo'ladi va ularning bir-biriga aylanib turishini ta'minlash makroiqtisodiy modellarni to'g'ri qo'llashni taqozo etadi.

Soliq salohiyati investitsion salohiyat bilan ham o'zaro ta'sir aloqasiga ega bo'lib, investitsion salohiyatning soliq salohiyatiga ta'siri iqtisodiy rivojlanish zanjirida muhim o'rin tutadi. Agar buni ilmiy nuqtayi nazardan qaraydigan bo'lsak, investitsion salohiyat soliq salohiyatiga bevosita ham, bilvosita ham ta'sir ko'rsatishini ko'rish mumkin.

Mohiyati jihatidan investitsion salohiyat bu milliy iqtisodiyot, hudud yoki korxonaning investitsiyalarni jalb qilish va samarali o'zlashtirish imkoniyatlari yig'indisi bo'lib, u ishlab chiqarish infratuzilmasi, investitsiya xavflarining darajasi, moliyaviy bozorlar rivoji, mehnat va inson kapitali, tabiiy resurslar hamda institutsional muhit kabi omillar bilan belgilanadi.

Rossiya Federatsiyasida iqtisodiy, moliyaviy, investitsiya va soliq salohiyatlarining o'zaro bog'liqligini o'rganish va amaliyotga tatbiq etish asosan bozor iqtisodiyotiga o'tish davri (1990-yillarning oxiri) hamda budjet federalizmi tizimining shakllanishi bilan bog'liq. Rossiya tajribasining asosiy jihatlarini quyidagi yo'nalishlarda tahlil qilish mumkin:

1. Nazariy asoslarning shakllanishi. Rossiyada bu masala asosan "Hududiy iqtisodiy barqarorlik" nuqtayi nazaridan o'rganilgan. 2000-yillarning boshlarida iqtisodchi olimlar (masalan, I. Gorskiy, V. Panskov, A. Dadashev) soliq salohiyatini shunchaki tushum emas, balki hududning iqtisodiy va investitsiyaviy imkoniyatlarining mahsuli sifatida talqin qila boshladilar. Rossiya fanida "Nalogoviy potentsial" (soliq salohiyati) tushunchasi bevosita "Ekonomicheskii potentsial" (iqtisodiy salohiyat) bilan uzviy bog'liqlikda ko'riladi.

2. Budjetlararo munosabatlar va tenglashtirish. Rossiya ulkan hududga ega bo'lgani uchun federal hukumat hududlarning soliq salohiyatini aniqlashda kompleks yondashuvni qo'llaydi:

— Soliq salohiyati indeksi: har bir subyekt (viloyat, respublika) uchun uning iqtisodiy bazasi, resurslari va investitsiya jozibadorligidan kelib chiqib qancha soliq yig'ishi mumkinligi hisoblanadi.

— Moliyaviy yordam: agar hududning iqtisodiy va moliyaviy salohiyati past bo'lsa, federal budjetdan dotatsiyalar ajratiladi. Bu tizimda soliq salohiyati “donor” va “subvensiya oluvchi” hududlarni ajratishda asosiy mezon hisoblanadi.

3. Investitsion faollik va soliq imtiyozlari bog'liqligi. Rossiyada investitsiya salohiyatini oshirish orqali soliq bazasini kengaytirishning bir necha mexanizmlari yo'lga qo'yilgan. Bu yerda investitsiya salohiyatini jalb qilish uchun soliq salohiyatidan vaqtincha voz kechiladi (imtiyozlar beriladi). Maqsad — uzoq muddatda iqtisodiy o'sish hisobiga kattaroq soliq bazasini yaratish. Hududiy rivojlanish loyihalarida investitsiya kiritgan korxonalarga kelajakda to'lanadigan soliqlar hisobidan infratuzilma xarajatlarini qoplash tizimi mavjud.

4. Zamonaviy raqamli monitoring (FNS tajribasi). Rossiya Federal Soliq Xizmati (FNS) iqtisodiy va soliq salohiyatining o'zaro bog'liqligini Big Data (katta ma'lumotlar) orqali tahlil qiladi:

— “ASK NDS” tizimi: bu tizim iqtisodiyotdagi moliyaviy oqimlarni real vaqt rejimida kuzatadi. Bu esa soliq salohiyatining qanchasi “yashirin iqtisodiyot”da qolayotganini ko'rish imkonini beradi.

— Soliq monitoringi: yirik investorlar uchun davlat bilan “ochiq muloqot” tizimi yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu investitsiya salohiyatini himoya qilish va soliq tushumlarini prognoz qilishda yordam beradi.

Rossiya bu masalada “markazlashgan nazorat va hududiy rag'bat” modelini qo'llaydi. Ya'ni, soliq salohiyatini hisoblash usullari federal darajada qat'iy belgilangan, biroq hududlarga o'z investitsiya jozibadorligini oshirish orqali iqtisodiy salohiyatini o'stirishga erkinlik berilgan.

Germaniya modelining asosiy ustunlari quyidagilardan iborat:

1. Nazariy asos: ordoliberalizm. Germaniyada bu tushunchalarning o'zaro bog'liqligi Valter Oyken va Lyudvig Erxard kabi olimlar tomonidan asoslangan. Davlat iqtisodiy salohiyatni rivojlantirish uchun shunday huquqiy va soliq muhitini (investitsiya salohiyati) yaratishi kerakki, unda raqobat o'z-o'zidan moliyaviy barqarorlikni ta'minlasin. Soliq salohiyati iqtisodiyotni “bo'g'uvchi” emas, balki ijtimoiy infratuzilmani (ta'lim, texnologiya) qayta moliyalashtiruvchi vosita sifatida ko'riladi.

2. “Länderfinanzausgleich” — hududiy moliyaviy tenglashtirish. Germaniya federal davlat bo'lgani uchun hududlar (federal yerlar) o'rtasidagi salohiyatlar muvozanati muhim hisoblanadi. Bavariya yoki Baden-Vyurtemberg kabi sanoatlashgan hududlar yuqori iqtisodiy va soliq salohiyatiga ega. Yuqori soliq salohiyatiga ega “donor” yerlar o'z daromadlarining bir qismini soliq salohiyati pastroq bo'lgan (masalan, sobiq Sharqiy Germaniya hududlari) yerlarga o'tkazadi. Bu jarayon past salohiyatli hududlarning investitsiya jozibadorligini oshirish orqali ularning iqtisodiy bazasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

3. Investitsiya va soliq salohiyati: “Mittelstand” omili. Germaniya iqtisodiy salohiyatining asosi — kichik va o'rta biznes (Mittelstand). Soliq tizimi shunday tuzilganki, korxonalar o'z foydasini qayta investitsiya qilsa (investitsiya salohiyati), ularga katta imtiyozlar beriladi. Bu korxonalarning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi, bu esa davlat uchun doimiy va ishonchli soliq salohiyatini yaratadi.

4. “Soliq tormozi” (Schuldenbremse) nazariyasi. Germaniya Konstitutsiyasida mustahkamlangan ushbu qoida moliyaviy salohiyatni jilovlab turadi. Davlat o'z soliq salohiyatidan ortiqcha qarz olmaydi (YalMning 0,35 %igacha cheklangan). Bu qoida barcha salohiyatlarni “real imkoniyatlar” doirasida ushlab turishga majbur qiladi, bu esa inflyatsiyaning oldini oladi va investitsiya muhitini barqarorlashtiradi.

5. Raqamli va ekologik transformatsiya. Hozirgi kunda Germaniya soliq salohiyatini “Yashil iqtisodiyot” (Green Economy) bilan bog'lamoqda. Ekologik toza texnologiyalarga (investitsiya salohiyati) soliq imtiyozlari berish orqali kelajakdagi yangi sanoat bazasi (iqtisodiy salohiyat) yaratilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Iqtisodiy, moliyaviy, investitsiya va soliq salohiyatlari o'zaro zanjirsimon bog'liqlikka ega. Iqtisodiy salohiyat — poydevor (resurs), investitsiya salohiyati — harakatlantiruvchi kuch, moliyaviy salohiyat — natija va soliq salohiyati — davlatning ushbu jarayonlardagi ulushidir. Soliq salohiyati faqat ma'muriy choralar bilan emas, balki iqtisodiy bazaning kengayishi va investitsiyalar oqimi bilan ortadi. Germaniya va Rossiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, soliq yukining optimalligi investitsiya faolligini rag'batlantiruvchi asosiy omildir. Tadqiqotlar hududlarning iqtisodiy salohiyati turlicha bo'lgani sababli ularning soliq yig'ish imkoniyatlari ham tabaqalashganini ko'rsatadi. Bu esa davlatdan hududiy moliyaviy tenglashtirish siyosatini yuritishni talab etadi. Germaniyaning moliyaviy nazorati va Rossiyaning raqamli soliq ma'murchiligi “yashirin” iqtisodiy salohiyatni legallashtirishda yuqori samaradorlikni namoyon etmoqda.

Takliflar:

1. “Investitsiya–soliq” multiplikatorini joriy etish. Yangi investitsiya loyihalariga berilgan soliq imtiyozlarining samaradorligini baholash tizimini yaratish. Imtiyoz faqatgina kelajakda soliq salohiyatini kamida 2–3 barobar oshiradigan tarmoqlarga berilishi lozim.

2. Hududiy soliq salohiyatini baholash metodikasini takomillashtirish. Hududlarning soliq salohiyatini hisoblashda faqat amaldagi tushumga emas, balki Germaniya tajribasidagi kabi “reprezentativ soliq tizimi” usuliga o’tish. Ya’ni hududning YaHM, resurslari va demografiyasidan kelib chiqib, u qancha soliq yig’ishi kerakligi (nazariy salohiyati) hisoblanishi lozim.

3. Kichik va o’rta biznesning moliyaviy salohiyatini qo’llab-quvvatlash. Germaniyaning “Mittelstand” modeli kabi, o’z foydasini yangi texnologiyalarga qayta investitsiya qilayotgan korxonalar uchun daromad solig’i bo’yicha qo’shimcha chegirmalar (investment tax credit) tizimini kengaytirish.

4. Ekologik va innovatsion salohiyatni rag’batlantirish. “Yashil” texnologiyalarni joriy etuvchi investorlar uchun uzoq muddatli (10–15-yil) barqaror soliq rejimini kafolatlash. Bu iqtisodiy salohiyatning barqaror o’sishini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Keynes J.M. The General Theory of Employment, Interest, and Money. – 1936.
2. Rayzberg B.A. Kurs ekonomiki. – M.: INFRA-M, 2017.
3. Jo’rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. – T.: Sharq, 2004.
4. Panskov V.G. Nalogi i nalogovaya sistema RF. – M.: Finansi i statistika, 2018.
5. Laffer A.B. The Laffer Curve: Past, Present, and Future. – Heritage Foundation, 2004.
6. Balaskiy Yu.V. Nalogovyy potentsial regionov. M., 2002.
7. Musgrave R., Musgrave P. Public Finance in Theory and Practice. McGraw-Hill, 1989.
8. Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси-Тошкент: Фафур Фулом нашриёт уйи 2020.- 640 б.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
